

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 28.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Иzlази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о даву сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ДРАМСКИ ПИСАЦ И ПОЗОРНИЦА.

(Свршетак.)

Та књижевници на гласу, знаменити приповедачи, не могу одолети сврабу и бар покушати се на драми. О, та са свим је друго што, читати успех, и чути га! Годинама може приповедач чекати — опет то чекање! — док дође до успеха, а драматичар је за два, три сата готов. Сад, или — или! Тек он је свету казао, шта мисли и осећа, а свет опет њему; и то је све ишло на брзо, готово на пречац а такви непосредни утисци и изражаји чине у главном будућност сваког подuzeћа. Потоња критика може писца тек само дотерати, и то са гледишта естетике и драмске технике, на драмску личност његову пак не може живље утицати, јер шта је писана критика према усменој, јавној, бурној! А за драмског писца, као год и за глумца, позоришни аплауз је критички кајмак а новинарски тек танко млеко или баш и сурутка. Да како, да и та сурутка може да загорчи кајмак, особито, ако га у позоришту није ни било. О, онда може бити горка и потрести и најдебље живце, јер после глумаца су позоришни писци најосетљивија створења на свету.

Шта ћемо му, тако је, и никако друкче.

Ево одмах примера, који ће јасно и гласно потврдити горњу изреку о осетљивости драмских писца.

Кад песник пише своје дело, особито у прво доба, кад још нема довољно позоришне изведбаности, он га пише и пише, идући једино за својом фантазијом. А шта је та у стању изградити, дознаће

можда сваки пре, него сам писац. Није онда ни чудо, да је песник уверен не само у доброту целог дела већ и сваке појединости. Он је ту као и отац телесног детета, који ужива не са само у свом сину, већ и у његовој руци, ноzi, глави, очима и т. д. А који би отац био вољан, да дозволи, да страни и хладни људи одрежу који део тако лепе синовљевог целине?

Тако је и драмском писцу.

Хоће ли редитељ да маличко тек скрати који привор, да изостави по све незнатно а баш и сувишно разговарање — писац пребледи и дигне се са столице, увређен до најдубљег дна свога срца, те храпавим гласом почне редитељу доказивати, да је то баш најглавније у делу. Редитељ не може то никако да појми, али на послетку попусти, те предложи писцу, да се изостави други који привор. Писац пребледи још већма, очи му заиграју и он промукло прошапће: без тог привора нема дело смисла.

Тако се почну погађати; што год редитељ предложи да се изостави, то је таман најважније, и дело не би ни угледало светлост лампа, да редитељ потајно не скрепне који привор и мучки не убије коју особу пре времена. Кад писац види тако дело своје, он се само савија од тешке муке и баца сву кривицу на редитеља, ако дело — пропадне.

Опростимо му ту слабост, та лакше му је, ако неуспех припише другом.

М. С.—ћ.

И И С Т И Н И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ева“) позоришна игра у 5 чинова, од Рикарда Фоса, превео Славко Св. Милетић. — (Свршетак).

У трећем чину пребрзо пада једна Ева; мало је у ње ваљанога срца, кад је ни очај мужевљев, ни поглед на њено дете не може дозвати к себи, већ оставља и мужа и дете. Не, ни ту није она трагички занимљив, већ одвратан женски карактер.

У четвртој чину захтева она од Елимара, о коме је из тужне исповести јадне Тоанете (г. Миљковићке) дознала да је нитков, да је он: тај нитков, узме за жену. Зар она збоља не осећа, да се не би смела брачном везом за увек везати с тим нитковом? Зар не осећа гушање и од саме помисли, да остане и за часак с тим нитковом у истој кући! Не знам, би ли боље било да место Елимара убија саму себе, али то знам, да то ни једно убијство није етично ни естетично оправдано; а ми не можемо ни с једним чином те жене симпатисати у облику трагичнога сажаљења, кад наш осећај праведности вапије за нечим, што би било уједно покајање Евине и сатисфакција једном Јовану.

Са свим је дакле природно, да нас ни пети чин са свим задовољити не може. Ева је у тамници. Осећај правде и правде захтевао би, да се она каже, што је убила срећу свога мужа Јована; на развалинама њене властите среће имала би никнути, имала би спонтаном силом букнути пламеном њена љубав затога племенитог човека, који је ни у тамници не оставља без доказа своје љубави. Но од свега тога ништа не видимо. Она се каје, али ради себе; ни у последњем моменту не смеже она оне изјаве љубави за сиромашнога Јована, која би му била одменом за све препаћене јаде. И ту му још довикује, нека не дира мртве у гробовима, што се тиче Елимара. Она умире, немогав издржати поглед честитог Јована, не могав издржати толи силне душевне потресе, умире сретна, што јој Јован све прашта, али умире без оне изјаве љубави за Јована, која би нас с њом бар донекле могла измирити.

Одвратан је то женски карактер од почетка до краја; такав карактер не заслужује сажаљења и страха; психолошки криво заснован, не може судбина тога карактера произвести у души гледалаца сажаљења и страха и измирења тих афеката, не може бити драмском јунакињом; и зато је писац своју радњу крстио позоришном игром, јер јој се није усудио дати име драме ради споменутих психолошких недостататака у карактеру Евином.

Лепо је замишљен, али је зло завршен карактер Јована Хартвига. Он је племенит и мужеван мужевно сноси последице своје материјалне несреће услед катастрофе, која настаје спекулацијом грофа Дирена; а како је слабачак, како је немужеван, кад се баца у тамници пред ног Еви, која му је сву срећу убила; он, који ни када ништа скривео није, хоће да себе учини кривцем несреће Евине. Племенит карактер треба да остане племенит до краја, али обележје племенитости није: слабост и падање на колена пред кривим идиолом. Све имаде својих граница а те границе је племенитост Јованова прекорачила с оном немужком слабашћу пред женом, која тога није заслужила. Чисто се осећамо повређени у нашем мушком поносу, чисто се то противи нашем природном инстинкту, кад видимо Јована тако слабога пред Евом. Увек је психолошка погрешка, кад се тај природни инстинкт повреди.

И ето ова кратка психолошка анализа главних карактера те драме, Еве и Јована, протумачује нам ону незадовољност на крају те драме, ону дисонансу, коју она у души гледалаца мора оставити.

Најбоље је нацртан карактер Елимаров. Он је барем доследан: нитков од почетка до краја.

Недоследност и невероватност карактера мајке Јованове већ сам истакао; а писац је ту жену зато тако недоследно нацртао, јер је њеним поступком хтео протумачити гдекоје чине Евине којих и овако не можемо разумети.

Сва је прилика, да је гласовити правник др Неуда у Бечу и на овај комад мислио, кад не давно говорећи у једном књижевном друштву у Бечу о криминалистици у модерној драми, спомиње, да су песници: слабе јуристе. Како то да већ пре састанка пороте свако знаде, да ће Ева бити невином проглашена? Ја држим, да Ева не би тако олако прошла, кад би порота била састављена из гледалаца те драме. Та она сама наметнула Елимару; она није мање крива него и он.

Толико о самом комаду; а сада да видимо како су нам честити глумци своју задаћу на вршили.

Најтежу улогу имала је г. Бакаловићка. Није то тако лако психолошки зло замишљено улогу добро приказати, осим ако сам глумац својом вештином у склад доведе дисонансе зло замишљенога карактера. Било је момената, кад она се чинило, да госпођа Бакаловићка неће верно интерпретисати чудну појаву Евину; али на крају крајева она је ипак задовољила публику, то је много, кад се узме, да Евин карактер н

може задобити симпатије публичине. Тамо, где Ева речима казује своје осећаје, г. Бакаловићка погодила је и вибрацију гласа и гестикулацију; није јој то свагда пошло за руком, где није имала речи, али се у свакој црти њенога лица морало изражавати душевно расположење, очај, одлучност и неодлучност; али тај врхунац глумачке уметности постизавају ретки самртници. Треба у осталом и то узети у обзир, да је то још нов комад, и да су наши глумци учењем нових улога у последње време скоро и сувише оптерећени, и да се овако тешке улоге тек течајем дужега времена идентификују са индивидуалним схватањем глумца, који онда њихове поједине дисонансе сами изглађују.

Г. Ружић одиграо је улогу свога Јована Хартвига оним вештачким психолошким разумевањем, како само он то уме. И патос и вибрација гласа, и очајнички занос лица, ока и чела: све је то било вештачки, а ипак толи природно изведено. Улога г. Ружића у овом комаду много је слична његовој улози у Онетовом комаду: „Господар од ковница“, као што је у опште „Ева“ много слична тој Онетовој драми, али како је Ружић вештачки погодио разлику у маски, понашању и карактеру између те две улоге, осетио је свако, ко га је у једној и другој улози видео. Тамо: фини Француз у оделу, у манирама, у гласу, у изразу и осећајима; овде те све сећа на племенитога, али на обичном нивоу грађанскога живота стојећег творичара. Ружић је ту разлику добро схватио и извео. Г. Миљковић погодио је хладни тон раскалашнога аристократског ниткова, и остао је доследан до краја.

Не могу одобрити оно седење Евино на кољену Елимарову у првом чину. То с обзиром на нашу публику на нашој позорници не изгледа добро. Ја се, до душе, не слажем са онима, који мисле, да у опште овакови комади, где жена тако лакоумислено оставља свога мужа, па кад се још муж тако понизи пред њом, — нису за нашу публику; јер би онда наша позорница морала бити затворена у опште за модерну драму. Са Евиним карактером неће наша публика никада симпатисати; али зашто да и ми не осетимо одвратност таквих карактера модерне драме.

Похвалити ми је и г. Миљковићку, која је своју улогу толи природно приказала. Погодила је темпо гласа и надахнула речи осећајем. Остале су улоге биле споредне, а нико није кварио ensemble игре.

Ј. Хр.

(Недељни ред позоришних представа.)

У среду 4. децембра *први пут*: „Александра.“ Драма у 4 чина, од Рихарда Фоса, превео Славко Св. Милетић.

У петак 6. децембра: „Сађурица и шубара.“ Шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота

покојне пришке слепачке академије, од Илије Округића Сремца.

У суботу 7. децембра: „Максим Црнојевић.“ Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Лаза Костић, за позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића.

У недељу 8. децембра: „Риђокоса.“ Позоришна игра у 3 чина, с певањем, написао С. Лукачи, превео Ђ. П.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Репертоар.) У народном позоришту у Загребу одређен је био овај репертоар:

У среду 9. децембра: „Мамзел Нитуш.“ Опера у 3 чина (4 слике), написали Х. Мељаки и А. Мило, музику зготовио Херве, превели И. Ш. и А. Н.

У четвртак 10. децембра: „Женар.“ Шаљива игра у 4 чина, написао Густав Мозер, провео И. З.

У суботу 12. децембра: „Много више ни за што.“ Комедија у 5 чинова, од В. Шекспира, превео А. Шеноа.

П О З О Р И Ш Т Е.

(Укротитељка Нора.) Париско позориште „Новости“ (Nouveautés) има сада нову шаљиву игру, за коју веле, да је неодољива у изазивању смеха. Наслов јој је: „Norah la dompteuse“ (Укротитељка Нора), а написали су је Грене-Данкур и Бертал. Две љубоморне жене изненаде два млада своја мужа код америчке укротитељке зверова Норе, а они шта ће, него се преруше један као пантер, други као бели медвед. Обе жене падну у несвест, кад угледају ове зверове, па и Нора се преварила и заповеди своје служитељу, да их затвори у кавез. На тај начин ова два несрећника провелише целу ноћ са правим зверовима, а сутра дан одвукоше кавез у цирк, где ће Нора да се продукује. Виде се оба човека где пипају по решетки и где познаше један другог. Они причају своју невољу један другоме. „Ноћас“, — рече један, — „лизаше ме један звер целу ноћ“. „То сам, био ја,“ — одговори онај други — „мислио сам да се тиме улажем“. Нора је своју љубав обећала оном свом обожаваоцу, који буде имао смелости да уђе у кавез. Оба јунака доспела су тамо против своје воље и толико су се тога наситили, да се као покајници врате својим женама. Таст једнога од њих такође је обожавао Нору, па је учинио слаб покушај да доспе у кавез. Али га зверови тако ружно дочекаше, да он стаде викати у помоћ, те га Нора мораде опростити зверова. „Требали сте погледом својим да их држите у запту“, рече Нора. „То нисам могао“ — одговори он, — „јер сам у кавез улазио натрашке“. Критика особито хвали ову комедију за то, што је са свим пристојна.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

19. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 1. ДЕЦЕМБРА 1891.

ЦИГАНИН.

Позоришна игра у 3 чина, с певањем и играњем, од Е. Сиглигетија, посрбно Јустин Милан Шимић, за позоришту удесио А. Хаџић, музика од А. Милчиноског. — Редитељ: Добриновић.

О С О Б Е:

Градић, спахија	Спасић
Глиша Краткић, богат тежак, нежењен старкеља	Жикић
Ђорђе, његов синовац	Васиљевић
Макса, тежак	Илић
Ракила, његова жена	Ј. Добриновићка
Евица, њена кћи из првога брака	Д. Васиљевићка
Живко, Циганин	Лукић
Петко, његов син	Марковић
Ружица, његова кћи	М. Марковићка
Јефта, спахински пандур	Бакаловић
Кишбиров	Стефановић
Пела	Т. Лукићка
Савета	С. Миљковићка
Ана	С. Бакаловићка
Милка	Ј. Весићева
Мара	Т. Ловренчићева
Кум	Рајковић
Девер	Т. Станковић

Збива се у Градићевом селу.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираће ове комаде:

1. „Словенски марш“. — 2. „До виђења“. Полка за концерат, од Глајснера. —
3. „Збирка словенских песама“, од Шуберта.

У среду 4. децембра *први пут*: „Александра“. Драма у 4 чина, од Рихарда Фоса, превео Славко Св. Милетића.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места и за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у писарници позоришној најдуже до 11 сах. пре подне.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.